

Grip op dyslexie in het mbo met een nieuw Protocol Dyslexie mbo

1. Inleiding

Dyslexie heb je voor het leven: een student moet ermee leren omgaan binnen de context van leren, leven en werken. Dat neemt niet weg dat de mbo-instelling hier een rol in kan spelen en de student hierbij kan ondersteunen. Zeker ook gezien het feit dat dyslexie de meest voorkomende beperking binnen het mbo is. Dat vraagt dan ook om een protocol dyslexie dat is afgestemd op deze specifieke context. Het *Protocol Dyslexie mbo* (Teunissen e.a. 2017) voorziet docenten, coördinatoren zorg en het (midden)management van de nieuwste inzichten op het gebied van signalering, diagnosticering en begeleiding van studenten met dyslexie. *Empowerment* is hierbij een belangrijk uitgangspunt: hoe maak je de student zelfredzaam, zodat hij in staat is om zijn leerproces zodanig te sturen dat hij de opleiding met succes kan doorlopen en zich kan redden op de arbeidsmarkt?

2. Gevolgen van dyslexie in het mbo

Dyslexie wordt gedefinieerd als “een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking” (SDN 2016).

Als we specifiek kijken naar studenten in het mbo, dan uit dyslexie zich niet alleen in moeite met taken die een beroep doen op lees- of schrijfvaardigheid, maar bijvoorbeeld ook in automatiseringsproblemen. Studenten met dyslexie hebben vaak een traag werktempo (vooral bij taken waar gelezen of geschreven moet worden) en ‘onder druk’ werken is lastig voor hen. Oefening heeft onvoldoende resultaat en transfer van het geleerde naar andere situaties verloopt moeizaam. Ook kan dyslexie zich uiten in moeite hebben met het begrijpen en opvolgen van instructie en in een ongestructureerde manier van werken. Dat zijn enkele, mogelijke gevolgen van dyslexie die zich in het mbo in meer of mindere mate voor kunnen doen. Het betreft dus ook gedrag dat niet direct gelinkt is aan lezen en spellen. In het kader van signaleren van dyslexie is het daarom van belang verder te kijken dan de lees- en spellingvaardigheid van een student. Tegen de tijd dat de student in het mbo ingestroomd is, heeft hij wellicht al manieren gevonden om zijn problemen met lezen en/of spellen te compenseren, waardoor die problematiek minder (snel) zichtbaar is.

3. Verschillende groepen studenten met dyslexie

Het mbo heeft te maken met verschillenden groepen studenten als het gaat om dyslexie. Ten eerste stroomt er een groep studenten in waarbij dyslexie al in het primair of voortgezet onderwijs gediagnosticeerd is. Deze studenten zijn in het bezit van een dyslexieverklaring en de problemen als gevolg van dyslexie zullen waarschijnlijk al bij de intake ter sprake komen. Het is van belang om de dyslexieverklaring op te vragen bij de student, want op de verklaring staan specifieke begeleidingsadviezen en faciliteiten vermeld. Het verdient aanbeveling om ook naar het onderliggende onderzoeksrapport te vragen om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de onderzoeksgegevens waar de dyslexieverklaring op gebaseerd is. Overigens is de student niet verplicht om het onderzoeksrapport af te geven. Het is zaak dat een mbo-instelling kritisch naar de begeleidingsadviezen op de dyslexieverklaring kijkt. De context van het mbo verschilt van het primair en voortgezet onderwijs. Het meer praktijkgerichte karakter vraagt wellicht om een andere invulling van de begeleidingsadviezen. Tevens kan in een gesprek met de student besproken worden of er nu minder of andere ondersteuningsbehoeften zijn.

Een tweede groep studenten waar het mbo mee geconfronteerd wordt, zijn de studenten die mogelijk dyslexie hebben, maar waarbij dat nog niet onderkend is. De lees- en/of spellingproblemen zijn bij deze studenten in hun schoolloopbaan minder opgevallen, bijvoorbeeld omdat zij onderwijs onder hun niveau gevolgd hebben, omdat zij hebben weten te compenseren voor hun gebrekkige lees- en/of spellingvaardigheid of omdat de aandacht naar andere (gedrags- of ontwikkelings)problemen is gegaan. Juist voor deze groep studenten is het van belang dat er binnen het mbo aandacht is voor het signaleren van lees- en/of spellingproblemen en dyslexie.

4. Signalering en diagnostiek: waar ligt de verantwoordelijkheid van het mbo?

Er kunnen verschillende bronnen gebruikt worden om lees- en spellingproblemen en dyslexie te signaleren in het mbo. Hierbij valt te denken aan de overdrachtsgegevens van de aanleverende school, aan observaties door docenten in het mbo en aan het afnemen van screeningsinstrumenten. Uiteraard kan ook de student zelf informatie over zijn lees- en/of spellingproblemen geven tijdens het intakegesprek.

Bij het *Protocol Dyslexie mbo* hoort de ‘Signalenlijst lees- en spellingproblemen’. Aan de hand van deze lijst kunnen docenten signalen opvangen die wijzen op mogelijke lees- en/of spellingproblemen of dyslexie. De docent kijkt naar signalen op het gebied van lezen en spellen, zoals moeite met accuraat en vloeiend hardop lezen en fouten in zowel complexe als in alledaagse woorden. Maar ook naar signalen bij andere taaldomeinen en naar meer algemene signalen in de taakwerkhouding, in het sociaal-emotioneel functioneren en in de beroepsgerichte vaardigheden. Door de observaties van verschillende docenten samen te voegen en te bespreken, kunnen studenten gesignaleerd worden waar nader onderzoek bij nodig is.

Indien uit de overdrachtsgegevens, het intakegesprek met de student, de afname van een screeningsinstrument en/of de observaties van docenten blijkt dat er signalen zijn van dyslexie, dan is het aan de mbo-instelling om de student door te verwijzen voor diagnostisch onderzoek (hetzij intern, indien hiervoor bevoegde professionals in dienst zijn, hetzij extern). Wanneer een student het traject van diagnostisch onderzoek ingaat, dan is het de verantwoordelijkheid van de mbo-instelling om informatie uit de signalering over te dragen (mits de student hier toestemming voor geeft). Het diagnostisch onderzoek resulteert in een rapport met handelingsgerichte adviezen. Het is de taak van het mbo om deze adviezen, in gesprek met de diagnosticus en de student, te vertalen naar concrete afspraken over ondersteuning van de student tijdens de opleiding.

5. *Empowerment*: de student aan het roer

Binnen de context van het mbo is de begeleiding van studenten met dyslexie in de meeste gevallen niet (of in beperkte mate) gericht op remediëring van de lees- en/of spellingvaardigheden, maar veel meer op het zelfredzaam maken van de student en op het toegankelijk maken van het onderwijs. Het doel is dat de student de opleiding succesvol kan doorlopen en vervolgens een eerlijke start kan maken op de arbeidsmarkt. De verantwoordelijkheid voor het toegankelijk maken van het onderwijs ligt niet eenzijdig bij de mbo-instelling. De student heeft hier zeker ook een rol in. Het is aan de mbo-instelling om de student zodanig te begeleiden dat hij zelf in staat is om in te schatten welke ondersteuning hij in welke situatie nodig heeft en dat hij in gesprek kan gaan met begeleiders die deze ondersteuning kunnen realiseren. Dat vraagt van begeleiders een open houding, een oplossingsgerichte aanpak en aandacht voor het aanleren van strategieën om met situaties waarin de dyslexie een beperking vormt om te gaan. Regie versterken bij de student is de kern van *empowerment* (Carmona van Loon 2016) en maakt dat de student aan het roer staat van zijn eigen leerproces.

Tot slot dient opgemerkt te worden dat alle hiervoor beschreven suggesties ingebed zouden moeten zijn in een dyslexiebeleidsplan van de mbo-instelling. Het protocol biedt dan ook praktische handreikingen om tot zo'n plan te komen. Passende begeleiding voor studenten met dyslexie staat of valt immers met goed dyslexiebeleid dat geïmplementeerd is in alle lagen van de mbo-instelling.

Referenties

- Carmona van Loon, E. (2016). *Regie versterken in het onderwijs*. Amsterdam: Uitgeverij SWP
- Stichting Dyslexie Nederland. (2016). 'Dyslexie: diagnostiek en behandeling. Brochure van de Stichting Dyslexie Nederland'. Online raadpleegbaar op: www.stichtingdyslexienederland.nl.
- Teunissen, C., F. Scheltinga, A. de Groot & M. van Druenen (2017). *Protocol Dyslexie mbo. Handreiking voor docent, coördinator zorg en management*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.